

Overgrebssagerne og den kanoniske proces

Den amerikanske Bispekonference har udsendt en række spørgsmål og svar¹ til tydeliggørelse af den kanoniske proces i forbindelse med behandling af anklager om seksuelle overgreb mod børn og unge begået af katolske præster og diakoner².

Har Den katolske Kirke sine egne love til håndtering af anklager om seksuelle overgreb på mindreårige begået af præster og diakoner?

Ja, Den katolske Kirke har i lang tid haft sine egne love mod denne type af forbrydelser. Selv før Kirken samlede størstedelen af sine love i en enkelt lovsamling³, blev overtrædelse af det 6. bud mod mindreårige betragtet som en kriminel handling. Fra 1917 og frem har Kirken haft nøjagtige retslige normer, der fastlagde dette og som foreskrev sanktioner mod de præster og diakoner, som havde forbrudt sig.

Hvilke kirkelige autoriteter er ansvarlige for at behandle disse lovovertrædelser?

I april 2001 bekendtgjorde pave Johannes Paul II en lov, som bekendtgjorde, at Tros-lærekongregationen⁴ i Rom (dengang ledet af kardinal Ratzinger, den nuværende pave Benedikt XVI) fremover er den eneste kirkelige myndighed til at dømme i disse sager. Før 2001 blev disse sager normalt behandlet af den lokale biskop og TLK blev kun inddraget, hvis forbrydelsen var begået i forbindelse med Forsoningens sakramente⁵. I forbindelse med en anden høring⁶ blev sagen så sendt til Kongregationen for Gejstligheden eller den romerske domstol, Rota Sacra Romana – begge afdelinger, der rådgav paven afhængig af, hvordan sagen var blevet løst på lokalt niveau.

¹ Oversat og redigeret af Niels Messerschmidt

² Bemærk at der kan være nationale forskelle i hvordan overgrebssager behandles i de enkelte lande.

³ I 1917 og i 1983

⁴ Herefter forkortet TLK

⁵ Skriftemålet

⁶ Via en appel fra bispedømmet

Hvad kræver kanonisk lov af biskoppen, når han modtager en anmeldelse om seksuelt misbrug af en mindreårig begået af en præst eller en diakon?

Den kanoniske lov fastlægger, at den lokale biskop almindeligvis tager de indledende skridt efter at Kirken har modtaget en anmeldelse. Hvis den anklagede person tilhører et ordenssamfund, har hans overordnede mulighed for at tage de indledende skridt i stedet. Alle anmeldelser, som ikke åbenlyst er falske eller er utroværdige, bliver genstand for en forundersøgelse. I denne fase oppebærer den anklagede en ikke-sigtets rettigheder og vedkommende navn og rygte må ikke uden grund lide skade herved. Ifølge *The Essential Norms*⁷ skal sådanne undersøgelser gennemføres hurtigt og på betryggende vis. *The Essential Norms* fordrer desuden for denne type af sager, at biskoppen følger gældende civil lovgivning og at han hjælper de civile myndigheder med deres egne undersøgelser. Desuden skal biskoppen sørge for, at eventuelle ofre ikke lider overlast i den indledende fase af undersøgelsen.

Bliver Vatikanet involveret på dette tidspunkt?

TLK har som eneste kirkelige afdeling autoritet til at løse anklager om seksuelt misbrug af mindreårige begået af præster og diakoner, men normalt inddrages denne autoritet ikke på dette tidspunkt. Kongregationen udøver kun sin autoritet efter henvendelse fra den lokale biskop. Det er dennes vurdering om en sag skal videregives til TLK eller ej, men i forbindelse med åbenlyst falske anklager rapporteres sagerne normalt ikke til TLK. *The Essential Norms* foreskriver, at en biskop rapporterer om alle tilfælde til TLK når der er tilstrækkeligt med beviser på, at der er begået et seksuelt overgreb. Kongregationen får normalt kun kendskab til en anklage, når en biskop eller en ordensforesat har videresendt sagen.

Hvordan forløber den indledende undersøgelse af en anklage?

Biskoppen udpeger en undersøger, som har pligt og autoritet til at indsamle forskellige oplysninger om anklagen på hvilken baggrund biskoppen vurderer, om der hold i anklagen og om han vil anbefale TLK, at der tages yderligere skridt. Undersøgeren trækker ofte på eksperter, som kan bistå vedkommende med selve undersøgelsen. Det er vigtigt, at biskoppen og undersøgeren ikke forstyrrer en eventuel civil efterforskning af anmeldelsen. Både undersøgeren og eventuelle andre, som hjælper med undersøgelsen, kan være lægfolk.

Rapporterer biskoppen alle anmeldelser til Troslærekongregationen?

Det normale er, at kongregationen får besked om alle sager med mindre en anmeldelse er åbenlyst falsk. Men er der blot et gran af sandhed i en anklage, skal biskoppen

⁷ Der udgør de amerikanske bispedømmers love omkring håndtering af seksuelle overgreb mod mindreårige begået af præster og diakoner

henvende sig til TLK. Er han er i tvivl om anklagens ægthed, kan han søge vejledning hos TLK.

Hvad sker der når biskoppen har meddelt resultatet af forundersøgelsen til Troslærekongregationen?

Kongregationen gennemlæser materialet og træffer herefter beslutning om eventuelt yderligere skridt. Beslutningen træffes på baggrund af det indsamlede materiale, på biskoppens iagttagelser og hans anbefalinger om hvordan sagen bedst løses. Næste skridt afhænger af det modtagne materiale, men TLK kan bemyndige biskoppen til at afholde en lokal retssag eller anbefale, at anklagerne behandles i en forenklet, administrativ strafferetslig proces. I visse tilfælde kan retssagen føres i kongregationens egne lokaler i Rom, og i de mest indlysende og ekstreme tilfælde kan kongregationen vælge at forelægge paven sagen med henblik på en umiddelbar afskedigelse af præsten (se nedenfor). Endelig kan kongregationen erklære, hvis omstændighederne og de faktiske forhold taler herfor, at der ikke er tilstrækkelige beviser for at idømme den anklagede en kirkelig straf.

Kan præsten eller diakonen fortsat virke i embedet mens ovennævnte tiltag overvejes?

Nej. En biskop kan til enhver tid fjerne en præst fra aktiv tjeneste efter at have undersøgt anklagerne. Det sker primært for at sikre, at ofrene ikke udsættes for yderligere fare, hvis det viser sig, at der har været begået overgreb. Det skal atter understreges, at en præst eller en diakon er uskyldig indtil det modsatte er bevist, hvilket bispedømmet også bør tydeliggøre over for offentligheden. Er der ikke hold i anklagerne, må biskoppen forsøge at minimere og udbedre den skade, som pågældende person måtte have lidt.

Involveres paven i overvejelserne om hvordan en anklage bedst behandles?

Nej, det står TLK for. Paven overvåger kongregationens daglige arbejde og han involveres ikke i igangværende sager.

Hvordan forløber en sag om seksuelt overgreb, når den føres under kanonisk lov?

Sagen forelægges et panel bestående af tre dommere. Den anklagede bistås af en advokat, som er ekspert i kanonisk ret. Anklageren kaldes også for ”promotor iustitiae”⁸. Vidner og eventuelle ofre indkaldes til afhøring og udspørges af dommerpanelet. Der indsamles forskelligt bevismateriale, f.eks. skriftlig korrespondance og efterfølgende indsender forsvarsadvokaten og ”promotor iustitiae” deres skriftlige redegørelse for hvordan de anskuer sagen. På baggrund af disse redegørelser – og efter en nøje gennemgang af kendsgemningerne – afsiges dommen. Kendes anklageren skyldig, må dommen også indeholde en straf (se herunder for typer af kirkelige straffe).

⁸ Kirkelige domstole i såvel bispedømmer som Troslærekongregationen har en ”promotor iustitiae”.

Kan dommen ankes?

Ja. Når domstolen har afsagt sin dom, sendes afgørelsen til TLK. Både den anklagede og ”promotor iustitiae” – enten bispedømmets eller TLKs – har mulighed for at anke dommen (uanset om den anklagede er kendt ”skyldig” eller ej). Appelleres dommen ikke inden for en bestemt tidsfrist, er kendelsen endegyldig. Ved appel finder en anden høring sted gennem en appelinstant. Dette kan ske i TLK eller med kongregationens bemyndigelse på lokalt niveau.

Bliver paven hørt i forbindelse med en appel?

Nej. TLK er sin egen øverste instans. Paven deltager ikke personligt som dommer i TLK, men råder over flere domstole⁹, der varetager de juridiske aspekter. Kongregationens beslutning ved en appel af en juridisk dom er endegyldig.

Er en formel retssag den eneste måde hvorpå anklager af denne type kan løses under kanonisk lov?

Nej. I de tilfælde, hvor beviserne om et muligt seksuelt misbrug vejer stærkere, kan TLK bemyndige en såkaldt *administrativ strafferetslig proces*. Modsat en juridisk retssag kan biskoppen her selv træffe beslutning med hensyn til de anklager, som rettes mod den sigtede. Han gennemgår beviserne bistået af to personer kaldet *assessorer*. Disse er eksperter i kanonisk lov eller et andet område, som kræves for at få en tilbundsgående vurdering af beviserne. Biskoppen kan siden udstede et dekret med sin beslutning og foreslå en straf (hvis den anklagede findes skyldig), og dekretet sendes til TLK for bekræftelse. Den anklagede har ret til at søge om en fornyet behandling af afgørelsen.

Hvilke kirkelige straffe kan anvendes ved seksuelt misbrug af mindreårige?

Den kanoniske lov foreskriver en vifte af straffe for forskellige forbrydelser. I relation til seksuelle overgreb mod mindreårige kan der komme på tale, at den pågældende præst eller diakon laiceres¹⁰. Ifølge *The Essential Norms* vil den anklagede i de tilfælde, hvor han indrømmer at have begået et seksuelt overgreb mod en mindreårig eller hvor han erklæres skyldig, blive fjernet permanent fra enhver offentlig udøvelse af præstegerningen. Desuden må han heller ikke længere kalde sig præst eller diakon. Selv om vedkommende ikke laiceres, vil hans offentlige virke som præst stadig være indskrænket i lyset af lovovertrædelsen.

⁹ Hvoraf Troslærekongregationen er en af disse.

¹⁰ Overførslen af en viet person (diakon, præst, biskop) til lægstanden (en gyldig vielse kan dog aldrig gøres ugjort).

Hvad betyder laiceringen for en præst eller en diakon?

At vedkommendes retslige status ændres ved at han overgår til lægstanden. Dertil kan han idømmes yderligere restriktioner, som lægfolk ikke nødvendigvis er omfattet af. Eksempelvis vil en laiceret præst ikke længere kunne virke som præst, herunder at holde messe, kalde sig præst, bestride pastorale eller andre læreembeder i Kirken samt oppebære den løn, Kirken tidligere har udbetalt ham.

Beder TLK nogensinde paven om at påføre en sanktion?

Ja, i få tilfælde, hvor der ikke er tvivl om den anklagedes skyld. Eksempelvis når en præst har tilstået et forhold og er blevet dømt skyldig ved en civil retssag. I de meste alvorlige tilfælde kan TLK bede paven om at afskedige vedkommende "ex officio"¹¹. I disse tilfælde kan paven udstede et dekret, som laicerer personen.

Hvad betyder laicering egentlig?

At laicere en præst eller en diakon svarer til det, som i Folkekirken populært kaldes for at fradømme en præst "krave og kjole". Vedkommende kan også selv anmode Vatikanet om at blive laiceret, men her er det mere korrekt at tale om en dispensation fra præstestandens forpligtelser.

Hvorved adskiller laicering sig fra en suspension?

En suspension er ligeledes en straf, som påføres en gejstlig for at have forbrudt sig mod strafferetten. Effekten af en suspension er den samme som en laicering for så vidt at præsten eller diakonen ikke må fungere i sit embede offentligt. Men suspensionen fjerner ikke vedkommende fra præstedømmet selv om han herefter ikke må udføre en række af de funktioner, som knytter sig hertil. Modsat laicering er suspension ikke en permanent straf. Suspensionen opretholdes så længe der er grund hertil. For at give et eksempel: hvis en præst er suspenderet på grund af upassende opførelse mod en mindreårig, opretholdes suspensionen indtil anklagerne trækkes tilbage eller de viser sig at være falske.

Nogle præster er dømt til et liv "i bøn og bod". Hvad menes der hermed?

The Essential Norms anerkender, at der kan være tilfælde hvor en præst eller diakon enten har indrømmet et overgreb eller er blevet dømt skyld heri, men hvor vedkommende ikke bliver laiceret. Dette kan for eksempel forekomme, hvis en præst er alvorligt syg eller har en fremskreden alder. I disse tilfælde dømmes han i stedet et liv i bøn og bod. Desuden bliver det ham forment offentligt at virke som præst og han skal afholde sig fra alt, hvad der forbinder ham med at være præst. Vedkommende forventes at hellige sig til et liv i bøn for ofrene og anger over sine tidligere handlinger. På

¹¹ Det vil sige uden at der først er blevet afholdt en retssag eller er blevet ført en form for formel retsproces.

den måde søger Kirken også her at forhindre fremtidige overgreb og rette op på den uretfærdighed, som allerede har fundet sted.

Hvis en retslig proces ikke munder ud i en straf betyder det så, at præsten eller diakonen kan vende tilbage til sit offentlige virke?

Formodningen er, at vedkommende atter kan genoptage sit offentlige virke som præst, hvis han ikke kendes skyldig. På den anden siden afhænger svaret på spørgsmålet af flere faktorer, som knytter sig til hver enkelt sag. Det kan vise sig, at selv om en præst eller diakon ikke er fundet skyldig i at have misbrugt en mindreårig, kan andre forhold omkring hans virke som præst skabe bekymring hos biskoppen. Eksempelvis grænseløs adfærd eller upassende omgang med voksne. Disse situationer må nødvendigvis indgå i vurderingen af, om en præst eller diakon kan vende tilbage til sit offentlige virke.

Er der tilfælde hvor en præst eller diakon uretmæssigt er blevet anklaget for seksuelle overgreb?

Ja. Som med alle anklager, der forelægges myndigheder, viser alle sig ikke at være sande. I alle tilfælde må der gennemføres en tilbundsående undersøgelse for at sikre, om anklagerne nu også er sande. På dette trin må man respektere alle de involveredes retssikkerhed. Hvis en sådan proces godtgør, at anklagerne var falske, må man arbejde med at genopbygge den anklagedes gode rygte. *The Essential Norms* fastsætter, at Kirken gør alt, hvad der står i den magt for at genoprette en persons gode rygte, hvis vedkommende er blevet falsk anklaget og som følge heraf har lidt skade.

Gennemfører Kirken de ovenfor skitserede retslige behandlinger i al hemmelighed?

Ordet ”hemmelig” er en bogstavelig oversættelse af det latinske ord ”secretum”. En bedre oversættelse ville være ”konfidentiel”. Kanonisk lov kræver, at formelle retssager og andre former for processer, der fører til domfældelse, behandles konfidentielt – dette for at beskytte såvel den anklagede og vidnerne som de kirkelige processers integritet. For eksempel er civile personer forment adgang til retsmøderne. Selv om disse retsmøder er konfidentielle, er der ikke forbudt at referere om de bagvedliggende anklager til de civile myndigheder. Faktisk er det modsatte tilfældet når det drejer sig om seksuelt misbrug af mindreårige. *The Essential Norms* påbyder strengt, at biskopperne følger de civile love med hensyn til rapportering og vedkommendes ret til at udarbejde en rapport til de offentlige myndigheder og understøtte vedkommende heri.